

Siv Westerbergs Juridiska Byrå AB

Jur.kand. Siv Westerberg

Adress: Skårgatan 45, SE-412 69 Göteborg, Sweden

tel. 031-40 29 88, fax 031-40 66 83

All slags juridisk service, men företrädesvis:

Juridisk service till personer som felbehandlats av läkare eller på sjukvårdsinrättningar.

Juridisk service i tvister med Försäkringskassan.

Skadeståndsärenden.

Familjerätt: äktenskapsförord, skilsmässor,

vårdnadsärenden, testamenten.

Invandrarrätt.

LÅGA ARVODEN

Justitiedepartementet

Hovrättsrådet Anne Kutteneuler

103 33 Stockholm

NKMR:s Remissyttrande ang SOU 2009:61 "Modernare adoptionsregier".

Nedanstående är ett remissyttrande från NKMR, Nordiska Kommittén för Mänskliga rättigheter för skydd av familjers rättigheter i de nordiska länderna.

Jag, *jur.kand., med.lic.* Siv Westerberg, har av ordföranden i NKMR, *jur.kand.* Ruby Harrold-Claesson, fått i uppdrag att utarbeta NKMR:s remissyttrande ang SOU 2009:61 "Modernare adoptionsregler" och att översända detta remissyttrande till hovrättsrådet Anne Kutteneuler på Justitiedepartementet.

Jag är aktiv medlem i NKMR och en av grundarna av NKMR,

Jag har för några år sedan på uppdrag av NKMR utarbetat NKMR:s remissyttrande ang SOU 2000:77 "Omhändertagen". Den gången gällde det att svenska staten ville utöka möjligheterna att mot de biologiska föräldrarnas vilja överföra den rättsliga vårdnaden av tvångsomhändertagna barn på fosterföräldrarna. NKMR ställde sig då på goda grunder mycket negativ till sådana vårdnadsöverflyttningar och NKMR ställer sig fortfarande mycket negativ till sådana vårdnadsöverflyttningar. Sådana vårdnadsöverflyttningar till fosterföräldrarna innebär för fosterföräldrarnabara fördelar och inga nackdelar. För fosterbarnet innebär en sådan vårdnadsöverflyttning enbart nackdelar och inga fördelar. En sådan vårdnadsöverflyttning syftar enbart till fosterföräldrarnas bästa och icke alls till fosterbarnets bästa.

Nyssnämnda utredde jag grundligt i det remissyttrande jag skrev den gången. Jag framhöll att sådan vårdnadsöverflyttning på intet sätt utgjorde någon garanti för barnet att få stanna i fosterhemmet. Men vårdnadsöverflyttningen ledde till att barnets kontakt med sina biologiska föräldrar och biologiska släkt helt upphörde. Detta skedde genom fosterföräldrarnas vägran att verkställa av domstol utdömd umgäncesrätt mellan barnet och de biologiska föräldrarna.

Jag hade önskat att till NKMR:s härmed översända remissyttrande ang "Modernare adoptionsregler" kunna bifoga en kopia av detta NKMR:s remissyttrande beträffande SOU 2000:77 "Omhändertagen", eftersom de synpunkter som NKMR framförde beträffande vårdnadsöverflyttningar även har betydelse för hur NKMR ställer sig till adoptionslagstiftning. Tyvärr är det inte möjligt för mig att bifoga det dokumentet. Anledningen är att dokumentet finns på mitt kontor i Göteborg och jag befinner mig på semester på annan ort. Eftersom det dokumentet torde finnas arkiverat på Justitiedepartementet hemställer jag att en kopia av detsamma bilägges mitt här nedan avgivna remissyttrande.

Jag och NKMR anser förvisso att det behövs en fortlöpande modernisering av adoptionslagstiftningen med hänsyn till de förändringar, som fortlöpande sker i det svenska samhället. Men NKMR anser inte alls att det skall ske ändringar på det sätt som föreslås i SOU 2009:61.

NKMR anser att det viktigaste är att lagen bör ändras så att det **aldrig** får ske att ett barn bortadopterar utan att **bägge de biologiska föräldrarna** lämnat sitt frivilliga medgivande. Dessvärre finns ju redan nu i Sverige, som skildras här nedan, en möjlighet att sådan tvångsadoption sker mot de biologiska föräldrarnas vilja. Denna möjlighet till tvångsadoption bör helt tagas bort genom en lagändring.

Dessvärre tycks inte ens de sakkunniga som medverkat i utarbetandet av SOU 2009:61 "Modernare adoptionsregler" ha förstått att det i svensk lagstiftning redan finns en juridisk möjlighet till tvångsadoption av ett barn mot de biologiska föräldrarnas vilja. Och inte heller tycks de sakkunniga ha förstått vilken allvarlig fara för barns och föräldrars mänskliga rättigheter till familjeliv denna i nuvarande svensk lagstiftning befintliga juridiska möjligheten till tvångsadoption utgör.

Att de sakkunniga ej har insett detta visas av ett brev från kanslirådet Agneta Björklund på Socialdepartementet till ordföranden i NKMR jur.kand Ruby Harrold- Claesson. Brevet är daterat 2010-04 29 och har dnr S2009/8858/ST. I

brevet framhåller kanslirådet Agneta Björklund upprepade gånger att det inte föreligger några förslag om adoptioner mot föräldrarnas vilja.

NKMR noterar tacksamt att det inte föreligger något sådant förslag. Men det är anmärkningsvärt att kanslirådet Björklund inte nämner ett ord om att **möjlighet** till tvångsadoption tyvärr redan finns i svensk lag och inte heller ett ord om att den möjligheten bör tagas bort genom en lagändring.

Vad jag syftar på är att nuvarande svensk lag lyckligtvis ger en **vårdnadshavande** biologisk förälder rätt att hindra en adoption. Men en icke vårdnadshavande biologisk förälder har visserligen talerätt i mål om adoption, men en domstol har möjlighet att efter en **diskretionär** bedömning av hela situationen bevilja adoption trots att den icke vårdnadshavande biologiska föräldern motsätter sig adoptionen.

Vilka är då **idag** de icke vårdnadshavande biologiska föräldrar, som riskerar att med nuvarande svensk lagstiftning för all framtid förlora sitt barn genom en **tvångsadoption???**

Enligt min mening rör det sig huvudsakligen om två grupper.

Grupp 1. Fäder till ett barn som fötts av en ogift moder efter en **tillfällig** eller kortvarig förbindelse eller ett samboförhållande som upplösts före eller kort efter barnets födelse. Modern blir som ogift enligt lagens huvudregel ensam **vårdnadshavare**, det vill säga barnets biologiska far har ingen del i vårdnaden. Barnets far påyrkar ofta ej heller att fa del i vårdnaden av barnet men i det moderna Sverige vill även ogifta fäder ofta ha umgängesrätt med sitt **utomäktenskapliga** barn. Efter några år träffar den ogifta modern en ny man och gifter sig med honom. Modern finner detta med umgänget mellan barnet och den biologiska fadern vara ett störningsmoment i hennes nya familjesituation. Och eftersom hennes make gärna vill adoptera barnet ansöker de om adoption, vilket dock den biologiska fadern motsätter sig. Den biologiska fadern har visserligen talerätt men domstolen kan **bevilja** adoptionen trots att den biologiska fadern motsätter sig adoptionen. Barnet berövas därmed den viktiga kontakten med sin biologiska far och dennes släkt.

Ett sådant fall fördes av en biologisk fader i Sverige till Europadomstolen för Mänskliga Rättigheter i Strasbourg. Jag kan tillägga att den biologiska modern hade dessförinnan i många år på olika sätt saboterat och förhindrat barnets umgänge med den biologiska fadern. Europadomstolen kom fram till den enligt min mening för barnet mycket olyckliga domen att den biologiska faderns talan ogillades. Jag menar att om det i svensk lagstiftning hade runnits ett absolut förbud mot adoption av ett barn mot en biologisk förälders vilja hade

Europadomstolen inte kunnat komma fram till ett så olyckligt domslut; ett domslut som grovt kränker inte bara faderns utan även barnets rätt till familjeliv. En viktig princip i Europadomstolen är ju "rule of law".

Jag menar att detta att möjligheten att stoppa en adoption endast finns för vårdnadshavaren och inte för biologisk förälder utan del i vårdnaden speglar ett föräldrat synsätt och bygger på ett samhällssystem och fördomar, som inte finns idag i Sverige. I varje fall inte så starka fördomar som de, som fanns i Sverige för bara 50-60 år sedan .

Vi behöver inte gå längre tillbaka än till början och mitten av 1900-talet så fanns det i Sverige oerhört starka fördomar mot ogifta mödrar. Och inte nog med att dessa ogifta mödrar hade ett mycket lågt socialt status. Därtill kom att innan systemet med bidragsförskott till ensamstående mödrar kom var det för en ogift kvinna, som fött ett barn, mycket svårt att försörja sig och barnet under barnets första levnadsår, då barnet ju var för litet för att lämnas på ett daghem (ett daghem som kanske då inte ens fanns) medan modern förvärvsarbetade. Alldeles särskilt som många av dessa ogifta mödrar var så unga att de ännu icke etablerat sig på arbetsmarknaden och därmed endast fick en föräldrapenning (eller motsvarande, det hette inte föräldrapenning på den tiden), som var så låg att den icke gick att leva på.

Många av dessa ogifta mödrar såg sig ingen annan utväg än att adoptera bort barnet eller lämna barnet i ett fosterhem. I inte så få fall var det den gravida ogifta unga kvinnans egna föräldrar, som övertalade eller på olika sätt mer eller mindre tvingade den unga kvinnan att adoptera bort barnet. Dessa blivande morföräldrar ville inte ha den "skammen" i sin familj att deras dotter fött ett utomäktenskapligt barn. Detta måste till varje pris hemlighållas för omgivningen! Och det var inte helt ovanligt att föräldrarna körde ut den gravida dottern från hemmet. Och det var inte helt ovanligt att arbetsgivare sade upp en ogift kvinna, som blev gravid. Och utan pengar, utan bostad och utan arbete såg sig den unga gravida kvinnan ingen annan möjlighet än att adoptera bort barnet eller lämna barnet i ett fosterhem omedelbart efter barnets födelse.

Om den gravida kvinnans föräldrar var angelägna om att hemlighålla graviditeten och det utomäktenskapliga barnets födelse för omgivningen, så gällde det tiofaldt mer beträffande den blivande fadern och de blivande farföräldrarna. Ofta försökte den blivande fadern förhala eller förhindra utdömmande av underhållsbidrag genom att (ofta mot bättre vetande) förneka faderskapet. Ej sällan skedde detta efter påtryckningar från de blivande farföräldrarna. I dessa situationer, då den ogifta modern såg sig nödgad adoptera bort barnet, kanske den biologiska fadern inte ens var anträffbar. Han kanske exempelvis med benäget bistånd av sina föräldrar emigrerat till USA för att

slippa betala underhållsbidrag. Den tidens lagstiftare kanske ansåg att ett krav på samtycke från den biologiska fadern skulle omöjliggöra vissa adoptioner.

Och än idag händer det att det när en äldre man avlider dyker det till bouppteckning och arvsifte upp ett utomäktenskapligt barn, som lämnats bort i fosterhem som nyfödd. Ett utomäktenskapligt barn, som kräver sin laglott. Ett utomäktenskapligt barn, som den avlidnes hustru och barn varit helt ovetande om existensen av. Och det händer i modern tid att en äldre svensk kvinna blir kontaktad av ett barn, som hon fött som ogift i ungdomen och adopterat bort. Ett bortadopterat barn, som via folkbokföringen letat efter sin biologiska mor och eventuella halvsyskon. Den äldre kvinnans man och deras barn inom äktenskapet har inte haft en aning om att denna kvinna en gång i ungdomen fött och adopterat bort ett barn!!!

Men den förändrade samhällssynen när det gäller utomäktenskapliga barn har gjort att det i sådana i föregående stycke skildrade fall faktiskt nu ej sällan uppstår en varm vänskapsrelation mellan halvsyskonen.

Den nu gällande adoptionslagstiftningen kom till i ett samhälle som ej längre finns. Det föds färre oönskade och oplanerade barn, bland annat på grund av ökat bruk av preventivmedel. Och genom det stora antalet skilsmässor finns det ett mycket stort antal barn, som visserligen är födda inom äktenskapet, men som efter föräldrarnas skilsmässa lever med sin efter skilsmässan ensamstående mor. Att en mor är ensamstående är alltså så vanligt förekommande att ingen anser det som något anmärkningsvärt eller skamligt. Genom det stora antalet daghemplatser kan en ensamstående mor både förvärvsarbeta och taga hand om sina barn och försörja både sig och barnen. Fortfarande finns problemet med försörjningen under barnets första levnadsår men kan oftast lösas genom ett socialbidrag till modern.

En önskvärd lagändring vore att en ogift fader, som inte lever ihop med den ogifta modern, skulle dömas till att betala underhållsbidrag inte bara till barnet utan även till moderns levnadsomkostnader under barnets första levnadsår. Om fadern inte ville eller kunde betala skulle det, precis som nu med underhåll till barn, utbetalas ett bidragsförskott till moderns uppehälle. Och sedan skulle det precis som med bidragsförskott till barnet bli försäkringskassans sak att kräva den ogifta fadern på dessa pengar.

En sådan lagändring i samband med ändringar i adoptionslagstiftningen enligt ovan skulle på ett effektivt sätt förhindra att en ogift mor av ekonomiska skäl känner sig nödsakad att lämna sitt barn till ett fosterhem eller adoptivhem.

En annan viktig förändring i samhället är att idag vill både ogifta fader och far- och morföräldrar till ett utomäktenskapligt barn ha umgänge med barnet. Även ogifta fader driver rättsprocesser för att få umgänge eller till och med vårdnad om sitt barn.

De myndigheter, som nu vill utöka möjligheterna till adoption synes inte alls förstå den oerhört stora betydelse, som de biologiska banden mellan föräldrar och barn har. Biologiska band, som gör att biologiska föräldrar kärleksfullt tar hand om även ett svårt handikappat barn eller ett barn som i tonåren börjar visa kriminella tendenser.

De myndighetspersoner, som vill utöka möjligheten till adoption, har inte förstått att det istället är angeläget med lagändringar i inte bara adoptionslagstiftningen utan även i bidragslagstiftningen, som gör att det inte uppstår situationer där en adoption är enda utvägen.

Grupp 2. Den andra stora gruppen föräldrar, som riskerar att deras barn adopteras mot de biologiska föräldrarnas vilja är följande: Biologiska föräldrar, vars barn tvångsomhändertagits av socialmyndigheten och tvångsplacerats i ett fosterhem, där orsaken till att fosterföräldrarna tagit ett fosterbarn är att fosterföräldrarna är ofrivilligt barnlösa. I dessa fall, där drivkraften är den ofrivilliga barnlösheten och det egentligen finns en önskan om ett adoptivbarn, har fosterföräldrarna upptäckt dels att det är långa väntetider för att få ett adoptivbarn, dels att det är mycket svårt att hitta ett adoptivbarn med nordiskt ursprung. De kommer att vara hänvisade till att få exempelvis ett asiatiskt eller afrikanskt barn och omgivningen kommer av barnets utseende och hudfärg att förstå att detta barn inte är deras eget biologiska barn. För många sådana par är den ofrivilliga barnlösheten ett stort trauma, som de helst ser att andra människor inte känner till. Därtill har dessa barnlösa par fått veta att själva adoptionen av ett utländskt barn medför kostnader på cirka etthundratusen kronor, och när väl adoptionen är klar kommer de att hamna i samma ekonomiska strykclass som vanliga barnfamiljer.

Antalet ofrivilligt barnlösa par synes vara i ökande. Orsakerna härtill kan vara att kvinnans ålder vid tidpunkten för första barnets födelse i Sverige på bara några decennier framflyttats till högre ålder. På 1960-talet var den tidpunkten cirka 23-24 år och idag ligger den på en bit över 30 år. En huvudorsak kan vara att många par medvetet vill uppskjuta barnafödandet för att istället satsa på sina yrkeskarriärer. Och först när de fått fast anställning med god lön och har god ekonomi vill de skaffa barn. För att sedan i vissa fall tyvärr upptäcka att deras försök att någon gång i 35-årsåldern få ett biologiskt barn helt misslyckas. Av olika skäl minskar ju fruktsamheten med stigande ålder. Och då kommer tanken på adoption. Och som de rationella och välutbildade och handlingskraftiga

personer de är upptäcker de snart de i föregående stycke här ovan skildrade problemen med en adoption.

Då kommer tanken på att istället taga ett fosterbarn, som mot de biologiska föräldrarnas vilja tvångsomhändertagits som spädbarn eller i 1-2 årsåldern, och som socialmyndigheten nu söker ett fosterhem till. Några samvetsförebråelser för att de genom att bli fosterföräldrar medverkar i att beröva ett litet barn dess biologiska föräldrar har de absolut inte. Dels är de helt fokuserade på att lösa sitt eget barnlöshetsproblem, dels vana att i första hand tänka på sitt eget bästa. Och dels har de av socialsekreterarna fått veta att det lilla barnets föräldrar är gravt misskötsamma, helt inkompetenta att sköta sitt barn och att prognosen för att dessa barnets föräldrar skulle rätta till sina liv är mycket dålig. Så dessa blivande fosterföräldrar får veta att de med största sannolikhet kommer att få behålla barnet hela barnets uppväxt och eventuellt även kommer att få adoptera barnet.

Uppgiften att de biologiska föräldrarna skulle vara odugliga som föräldrar är ofta inte alls med sanningen överensstämmande. Under de cirka trettio år, som jag som jurist varit juridiskt biträde åt föräldrar vars barn blivit tvångsomhändertagna, har jag, liksom flertalet svenska jurister som åtager sig sådana uppdrag, förstått att i flertalet sådana fall rör det sig inte alls om misskötsamma eller olämpliga föräldrar. I många fall är den verkliga orsaken att föräldrarna kommit i tillfälliga svårigheter, svårigheter som mycket väl hade kunnat lösas genom betydligt mindre ingripanden än ett tvångsomhändertagande av barnet. I inte så få fall rör det sig i själva verket om föräldrar som råkat i konflikt med en socialsekreterare. Orsaken kan exempelvis vara att föräldrarna är i ekonomiska svårigheter och söker socialbidrag. De får då in en socialsekreterare i sitt liv, en socialsekreterare vill styra deras familjeliv, exempelvis bestämma att modern inte alls skall vara hemmafru utan börja förvärvsarbete och lämna sina små barn på daghem. När modern vägrar under motivering att ett litet barn får så mycket infektioner på ett daghem är striden i full gång. Och den frustrerade socialsekreteraren "hämnas" på dessa oförskämda föräldrar genom att börja "operation felsökning" på föräldrarna och med stöd av dessa påstådda fel hos föräldrarna se till att barnen blir tvångsomhändertagna. Dessa av socialsekreterarna uppfunna fel kan vara att hemmet är för ostädat — eller att modern har **städmani**. Jag hade faktiskt en klient som beskylldes för bägge **delarna!!!** Eller anklagelsen kan vara att barnet har för fina kläder: "när andra barn går i slitna kläder skall era barn också göra det". Eller att barnet har för dåligt med kläder!!! Eller att barnet är för strängt uppfostrat — eller att föräldrarna saknar förmåga att sätta gränser för barnet. Eller det utslungas av socialsekreterarna påståendet att den ena eller bägge föräldrarna är utvecklingsstörda. Jag hade en gång ett fall där såväl domstolarna som den advokat som förordnats för föräldrarna kritiklöst svalde detta argument. De tre

8

barnen tvångsomhändertogs och placerades i tre olika fosterhem, långt bort från föräldrarna och långt bort från varandra. Något år senare kom föräldrarna till mig. De var på goda grunder missnöjda med både domstolen och med den advokat de haft. Min första åtgärd blev att låta intelligenstesta föräldrarna. Bägge visade sig vara helt normalbegåvade, fadern hade till och med ett IQ på 101.

För att återgå till resonemanget med de karriärinriktade ofrivilligt barnlösa paren så upptäcker de att de kan få ett litet barn som fosterbarn. Och att de varje månad då får en mycket stor summa pengar som fosterbarnsersättning. Denna ersättning är till viss del skattefri eftersom den kallas kostnadsersättning. Deras redan förut goda ekonomi blir ännu bättre. Och tar de ytterligare ett par fosterbarn får de så mycket pengar att de kan leva lyxliv!! Men det finns ett moln på himmelen. Den biologiska modern har fått en umgängesrätt några timmar i månaden. Och de märker snabbt att det finns en mycket varm och kärleksfull relation mellan den biologiska modern och barnet. Och de förstår att efter några år kommer det lilla barnet att kräva att få flytta hem till sin mor.

Men dessa karriärmänniskor är vana att lösa de problem som möter dem. Så nu ringer de socialsekreteraren och säger att det här umgänget med modern är inte bra för barnet. Barnet blir oroligt efter moderns besök så det är bäst att det göres uppehåll med besöken så barnet i lugn och ro får rota sig i fosterhemmet. Vilket socialsekreteraren gärna beviljar. De här karriärmänniskorna är ju talföra och vet hur de skall framföra sina Önskemål. Och uppehållet med umgänge utökas undan för undan. Och när det gått ett år har det lilla barnet glömt sin mor och känner inte ens igen henne. Och så talar fosterföräldrarna om för den lilla treåringen att barnets biologiska mor är en farlig och elak person, som barnet skall akta sig för. Vilket ju inte är särskilt svårt att få ett så litet barn att tro på när det framföres av en fostermor som har barnet i sitt hem dygnets alla 24 timmar!!! Och så meddelar de socialsekreteraren att barnet vägrar att träffa sin biologiska mor. Och så blir det ingen umgängesrätt alls. Eller en umgängesrätt som kanske inskränker sig till ett par timmar en eller två gånger per år. Under vilka timmar fosterföräldrarna på allt sätt saboterar att de biologiska föräldrarnas och barnets försök att etablera kontakt med varandra!!!

Och när det gått några år använder fosterföräldrarna och socialmyndigheten sig av den möjlighet som infördes genom lagändringen för några år sedan (FB 6:8) att få den rättsliga vårdnaden överflyttad till fosterföräldrarna.

Och när de biologiska föräldrarna mist vårdnaden kan fosterföräldrarna som vårdnadshavare ansöka om att få adoptera barnet. Och få bifall till detta även om de biologiska föräldrarna motsätter sig en adoption.

Ett skrämmande scenario!! Men det ökande antal ofrivilligt barnlösa par kommer med största sannolikhet att i ökande omfattning använda sig av denna ekonomiskt mycket fördelaktiga väg att skaffa sig adoptivbarn.

Något som helt strider mot Sveriges förpliktelser enligt Europakonventionen om Mänskliga Rättigheter. Strasbourgdomstolen har nämligen i en dom, i vilken Sverige dömdes för att ha kränkt den mänskliga rätten till familjeliv i ett fall av tvångsomhändertagande av barn, uttalat att när det gäller tvångsomhändertagna barn har staten skyldighet att oavbrutet fortsätta att arbeta för familjens återförening. Och en sådan återförening omöjliggöres ju helt om barnet adopteras bort.

Sammanfattningsvis är NKMR:s inställning alltså att den viktigaste ändringen när det gäller modernisering av adoptionslagen är att **det införes ett absolut och undantagslöst förbud mot adoption utan frivilligt samtycke av bägge de biologiska föräldrarna.**

Äspered den 7 juni 2010

Siv Westerberg
Jur.kand., med.lic.